

Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji

(Natural Assets in Tourism and Recreation)

KRZYSZTOF KOZUCHOWSKI

Wydawnictwo Kurpisz S.A.

Poznań 2005

ss. 200

Praca Krzysztofa Kozuchowskiego dzieli się, zdaniem piszącego te słowa, dość wyraźnie na cztery części. Część pierwsza, w skład której wchodzi rozdziały 1 i 2, wprowadza czytelnika w zagadnienia teoretyczne wykorzystania zasobów przyrody w turystyce i wypoczynku. Wyjaśnia się tam pojęcia zasobów i walorów przyrodniczych, przyrodniczych składników produktu turystycznego oraz kwestie percepcji środowiska. Te ostatnie zagadnienia potraktowano obszernie i wnikliwie, rozbudowując zagadnienia percepcji krajobrazu. Wprowadzeniem do problematyki percepcji krajobrazu, ale i całej dalszej oceny możliwej do dostrzeżenia przez człowieka przyrody, jest krótki, ale niezmiernie ważny w całości tej pracy podrozdział „Estetyka i filozofia percepcji przyrody”. Autor, przeciwstawiając sejentystyczne podejście do świata widzialnego i odczuwalnego – podejściu estetycznemu – wykazuje subiektywny czy, wręcz, duchowy wymiar doznań człowieka – turysty obcującego z przyrodą. Najobszerniejsza, druga część, którą stanowi rozdział 3, omawia systematycznie walory składników środowiska przyrodniczego – rzeźbę powierzchni Ziemi, budowę geologiczną, wody powierzchniowe, florę i faunę oraz pogodę i klimat. Pominięto tu, z przyczyn oczywistych, te składniki (komponenty) środowiska, które bezpośrednio nie są widoczne jako składniki krajobrazu, ani też nie są odczuwalne przez turystę. Trzecia część (rozdziały 4 i 5) krótko traktuje o roli walorów przyrodniczych w dwóch odmiennych rodzajach turystyki – lecznictwie uzdrowiskowym i krajoznawstwie, zapoznając również czytelnika z profilami leczniczymi i tworzywem leczniczym wszystkich uzdrowisk polskich oraz zwracając

Krzysztof Kozuchowski's work can be divided into four parts. The first, including Chs I and II, introduces the theoretical issues regarding the exploitation of natural resources in tourism and recreation. The author explains the concepts of natural resources and assets, the natural components of a tourism product and the issues of environmental perception and the perception of landscape. An introduction to this issue and to a further evaluation of the latter are discussed at length, with particular attention paid to 'nature' as perceivable by man. This is a short, but extremely important sub-chapter entitled 'The Aesthetics and Philosophy of the Perception of Nature'. By contrasting academic and aesthetic approaches to the visible and perceptible world, the author shows the subjective or even spiritual dimension of a tourist experience.

The second and largest part, which includes Chapter III, discusses the assets of environment elements – topography, geological structure, surface waters, flora, fauna, weather and climate. For obvious reasons those environment components which are not directly visible as landscape elements or experienced by the tourist have been disregarded. The third part (Chapters IV and V) briefly discusses the role of natural assets in two different types of tourism: health (spa) and countryside. It provides the reader with information regarding the treatment

uwagę na ważną społecznie edukacyjną i wychowawczą rolę krajoznawstwa. Część ostatnia, na którą składają się rozdziały 6 i 8, traktuje o wzajemnych stosunkach turystyki i ochrony przyrody, w tym o procesach degradacji środowiska zachodzących pod wpływem nadmiernej intensywności ruchu turystycznego czy rekreacji oraz o metodach waloryzacji środowiska obszarów dla turystyki i rekreacji. Całość zamyka krótka „Rekapitulacja”, w której Autor pracy odnosi się do walorów przyrodniczych jako atrakcji turystycznych, zwracając uwagę na ich w pełni subiektywny charakter. Do tego ostatniego rozdziału mógłby zostać włączony, tworząc z nim jedną całość wyrażającą główne idee Autora, krótki rozdział 7 – „Cuda przyrody”.

Omawiana praca ma w podtytule określenie *Podręcznik akademicki*. Trzeba przyznać, że jest to podręcznik znakomity. Całość ma nienaganną, spójną, strukturę logiczną. Tekst jest oszczędny w słowach, choć jego struktura jest skomplikowana – składają się na nią trzy przeplatające się, powiązane ze sobą warstwy. Równoległe z zasadniczym tokiem wykładu podawane są, w osobno oznaczonych polach, krótkie informacje dodatkowe – objaśniające i rozszerzające poszczególne wątki wykładu, ale również – jak mogę je określić – „materiały do przemyśleń”. Cennym uzupełnieniem są również włączone w tekst definicje i objaśnienia stosowanych terminów, każdorazowo z podaniem ich źródłosłowu. Pozwala to na studiowanie treści podręcznika przez osoby nie znające lub nie będące pewne znaczenia danego pojęcia (terminu) bez potrzeby sięgania po słownik wyrazów obcych, dzięki czemu uzyskuje się niemal gwarancję, że tekst będzie czytany ze zrozumieniem.

„Materiały do przemyśleń” stanowią różnego rodzaju informacje i komentarze Autora dotyczące bezpośrednio treści wykładu lub luźniej z tą treścią związane. Wzbogacają one wiedzę czytelnika i – co może ważniejsze – zmuszają do samodzielnego myślenia. Dla czytelnika – geografa, często te właśnie materiały mogą być wyjątkowo interesujące. Dobór tych materiałów przez Autora jest niekiedy zaskakujący, ale każdorazowo trafny.

Zasadnicza część, omawiająca walory – jak je nazywa Autor – „składników” środowiska przyrodniczego, nie powtarza treści podręczników nauk fizycznogeograficznych czy biologicznych, choć w przypadku omawiania roślinności informacji podstawowych wydaje się być więcej, niż z innych dziedzin. Czy jest to związane z większą

information regarding the treatment profiles of all Polish spas and draws attention to the socially significant educational role of countryside tourism. The last part, which includes Chapters VI and VIII, presents the mutual relation between tourism and environmental protection, including those environmental degradation processes which result from excessive tourism or recreation, as well as methods of environmental evaluation for tourism and recreation. The book closes with a short 'Recapitulation', in which the author refers to natural assets as tourist attractions, and pointing out their fully subjective character. This last chapter might well have included the short Chapter VII entitled 'The wonders of nature', where the author's main ideas are expressed.

The subtitle to the book is *Student textbook (Podręcznik akademicki)* and it must be admitted that it is an excellent textbook. It is faultlessly consistent and logical. The text is well formed, although structured in a complicated way – it consists of three interweaving and interrelated layers. Alongside the main thrust of the argument, some additional information is provided in separate boxes explaining and extending individual themes, becoming extra 'food for thought'. Other valuable supplements are the definitions and explanations of the terms used, each appearing with their etymology. This makes the book comprehensible to people who do not know or are not sure about the meanings of certain terms without looking them up in a dictionary. They are guaranteed to read the book with full understanding.

The variety of information and the author's comments, either directly concerning the argument or loosely referring to it, are real 'food for thought'. They enrich the reader's understanding and perhaps, most importantly, make him or her think independently. For a geographer these particular materials may be particularly interesting. Their choice may sometimes be surprising, but every time it is appropriate.

The main part, in which the author discusses the assets of the components

atrakcyjnością flory, czy słabszym przygotowaniem geografów w zakresie podstawowych pojęć z zakresu botaniki i fitosocjologii, trudno wyrokować. Jeśli celem Autora było uzupełnienie skąpej na ogół wiedzy geografów w tym zakresie, to cel ten został osiągnięty.

Za dyskusyjne można uważać poglądy Autora dotyczące niektórych kwestii „waloryzacji” czy „ocen” środowiska dla turystyki (s. 177–180). Zdaniem piszącego te słowa, można przeprowadzić ocenę potencjalnej przydatności danego terytorium dla turystyki czy rekreacji stosując metodę bonitacji punktowej. Uzyskuje się wtedy, jako wynik finalny, informację o rozmiarach powierzchni mających określone (zazwyczaj mało precyzyjnie) kategorie przydatności. Będzie to wtedy informacja, czym dysponujemy, ile mamy poszczególnych jakości. Jeśli na tę informację będzie zapotrzebowanie, będzie przydatna, w przeciwnym razie jest bezwartościowa. I niekoniecznie musi to sprowadzać się do łącznego ważenia „buraków, pieprzu i sznurka”. Z drugiej strony, patrząc na wcale nie pojedyncze pozycje literatury zajmujące się waloryzacją „środowiska” dla turystyki, przeprowadzaną w sposób urągający podstawowym kanonom logiki lub podobnym pracom traktującym o „georóżnorodności” i, na dodatek, uważanymi za działalność naukową, trudno się dziwić wysoce sceptycznemu podejściu Autora omawianego podręcznika do działalności takiego rodzaju.

Omawiany podręcznik jest napisany bardzo „osobiście”, subiektywnie. Nie jest to w tym przypadku wadą, lecz stanowi zaletę podręcznika. Czytelnik czuje, że przekazywane w nim myśli, idee, w niektórych miejscach wyraźne wskazówki czy porady, nie stanowią suchych, podawanych *ex officio* regulek, lecz wynikają z przekonań Autora i jego osobistego stosunku do przyrody. Stosunku nacechowanego z jednej strony szacunkiem – z drugiej podziwem dla wielkości i piękna otaczającego nas świata (np. s. 172, 175). Podręcznik K. Kożuchowskiego z jednej strony uczy czytelnika rozumieć i spostrzegać ten otaczający go świat, pokazać go innym, z drugiej – przekonuje o potrzebie i możliwości takiego działania w środowisku, aby zachować jego wartości.

of the environment, does not imitate the content of other geography or biology textbooks, although when describing flora there does seem to be a great deal of basic information. It is difficult to say whether this is due to the attractiveness of flora or to the limited knowledge among geographers as regards the basic notions of botany and phytosociology. If the author's intention was to supplement this limited knowledge, then he has achieved his goal.

The author's views regarding some aspects of environmental evaluation for tourism purposes (pp. 177–180) might seem controversial. In the reviewer's opinion, the potential usefulness of a given area for tourism or recreation can be evaluated using a point scale method. As a result information regarding the size of areas (usually not very precise) is obtained which tells us what we have at our disposal and of what quality. If there is demand for this information, it will be useful – otherwise it is quite useless. On the other hand, if the numerous cases of unreasoned evaluations of the environment for tourism purposes are considered, or similar articles about 'geovariety' are regarded as scientific, we can hardly wonder at the author's scepticism.

The book is written in a very 'personal' subjective way which is an advantage. The reader feels that the thoughts, ideas, clues or tips are not dry rules, quoted *ex officio*, but come from the author's beliefs and his personal approach to 'nature' – full of respect and admiration for the greatness and beauty of the surrounding world (e.g. pp. 172, 175). Kożuchowski's textbook teaches the reader how to understand and perceive this world and show it to others, while on the other hand it brings awareness of its worth, and the need to preserve it and how.

Andrzej A. Marsz

Akademia Morska w Gdyni, Wydział Nawigacyjny
Katedra Meteorologii i Oceanografii Nautycznej
81-374 Gdynia, ul. Sędzickiego 19
aamarsz@am.gdynia.pl